

❖ An Lúibín ❖

3 Mí na Lúnasa 2006

Scoil Gheimhridh

And a good time was had by all: a report on the Irish language Winter School.

Tá Marcas de Faoite, rúnaí scoil scairte sa tír seo, tar éis tuairisc a scaipeadh ar an ócáid: ba mhaith leis féin agus leis an gcoiste buíochas ó chroi a gabháil le chuile dhuine a bhí páirteach sa cheathrú Scoil Gheimhridh i Sydney i mbliana. Deir sé go raibh foireann mhúinteoireachta an-láidir arís acu agus tacaíocht shuntasach ó Ghlór na nGael, ó Fhoras na Gaeilge agus ó Chonsaláid na hÉireann i Sydney.

An líon daoine is mó ríamh a bhí ann i mbliana, a deir Marcas, agus iad dóchasach as dul chun cinn na teanga feasta. Iontach an scéal, mar a deir sé, gur fógraíodh le linn na scoile go bhfuil an maoiniú ag an *Celtic Studies Foundation* anois chun Cathaoir sa Léann Ceilteach a bhunú ag Ollscoil Sydney agus go bhfuil ollamh le teangacha Ceilteacha á lorg acu.

Cuireann sé i gcuimhne dúinn go mbeidh an Daonaireamh ar siúl san Astráil ar an 8ú lá de mhí na Lúnasa. Beidh ceist ann arís faoi na teangacha a bhíonn á labhairt sa bhaile, agus faill agat ar theanga na nGael a lua. (Tá sé de locht ar an Daonaireamh nach gcuirtear ceist ort faoi na teangacha atá agat féin mar dhuine aonair.)

Ba mhaith le Marcas tuairimí nó moltaí a fháil faoin dóigh arbh fhéidir an Scoil a fheabhsú don bhliain seo chugainn. Is féidir dul i dteagmháil leis ag: markw3@primus.com.au.

Ó theanga go chéile

NUI Galway is an academic provider of Irish language translators and a leader in the field: a measure therefore of the institutional growth of the language and its usefulness in getting a job.

Más fíor go bhfuil Gaillimh beagán níos tugtha don Ghaeilge ná cathracha eile bheadh súil agat go mbeadh Ollscoil na hÉireann thiar ag cothú na teanga dá réir trí Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge. Agus tá, ar a slí féin. Tá feidhm fós leis an dualgas a cuireadh ar an Ollscoil sa bhliain 1929: daoine a cheapadh atá an-oilte i gcúrsaí léinn agus scoth Gaeilge acu freisin. Mar a deir suíomh na hOllscoile i mbéarlagair cnapánach an lae inniu:

Tá sé ráite ó shin i bPlean Stráitéiseach Ollscoil na hÉireann, Gaillimh 2006 go gcuirfidh Ollscoil na hÉireann, Gaillimh campas eiseamláireach, dátheangach ar fáil trí fhorbairtí cruthaitheacha, eagraithe a thabhairt chun cinn i gclár acadúla agus i gcleachtais oibre agus trí thimpeallacht fhisiciúil agus shóisialta a sholáthar a bheidh in oiriúint don aidhm sin.

Slán an comhartha, mar a deiridís sa seansaol. Mar sin féin, is trí Ghaeilge a mhúintear cuid de na cúrsaí i nGaillimh, agus is trí Ghaeilge a dhéantar cuid mhaith den obair riaracháin. Tá lucht Gaeilge na hOllscoile ag brath go mór (go rómhór, b'fhéidir) ar a bhfuil fágtha de Ghaeltacht Chonamara chun údarás a chur lena ngaise, ach mairfidh an teanga i dteach an léinn ar shlí amháin nó ar shlí eile. Ní mór a chuimhneamh, áfach, nach féidir céim iomlán a bhaint amach i nGaeilge go fiú i nGaillimh.

Mar sin féin, más é an Béarla atá in uachtar tá Oifig Aistriúcháin ann. Cuid d'oifig na Gaeilge Labhartha is ea í, agus déanann sí Gaeilge a chur ar an mBéarla úd i gcúrsaí acadúla agus riaracháin, chomh maith le freastal ó am go chéile ar an dream neamhacadúil amuigh. Is é tuairim oifigiúil na hOllscoile go ndéanann an obair seo 'úsáid na Gaeilge a bhuanú agus a neartú ar fud an champais agus níos faide i gcéin'.

Tá éileamh ar leith ar aistritheoirí Gaeilge faoi láthair, agus tá siad gann. Dá bhrí sin chuir an Ollscoil cúrsa lánaimseartha iarchéime ar siúl sa bhliain 2001: an Dioplóma iarchéime/MA i Léann an Aistriúcháin, agus modúl teangaireachta ag baint leis:

Clúdóidh an cúrsa bunphrionsabail gach gné de cheird an aistritheora, lena n-áirítear bunuirilís an aistritheora, aistriúchán ríomhchuidithe, teiricí an aistriúcháin agus an teangaireacht. Tabharfar léargas duit ar an aistriúchán mar dhisciplín acadúil.

Tá an obair den saghas céanna ar siúl ag forais eile: tá MA i léann teangaireachta le fáil ó Ollscoil Chathair Bhaile Átha Cliath (DCU), agus tá MSc i nGaeilge fheidhmiúil agus san aistriú le fáil ag Institiúid Teicneolaíochta na Gaillimhe-Maigh Eo (GMIT). Tá Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge féin le cúrsa aistriúcháin a sholáthar mar chuid de BA (Ealaíona).

Tá baint ag Foras na Gaeilge leis an obair seo freisin, agus liosta aistritheoirí cáilithe Gaeilge foilsithe acu – an chéad liosta poiblí den sórt seo a foilsíodh riamh. Tá 54 duine air – daoine ar éirigh leo i scrúdú mhí Aibreáin – agus tá na hainmneacha le fáil ar: www.gaeilge.ie. B'éigean do na daoine seo 70% ar a laghad a fháil sa scrúdú, agus beidh orthu an scrúdú a dhéanamh arís gach cúigiú bliain. Is féidir gearán oifigiúil a dhéanamh orthu má tá siad ciontach as obair shleamchúiseach, agus deirtear go ndéanfar fiosrú dian da bharr.

Idir an dá linn tá ag teip ar chomhlachtaí stáit déanamh de réir Acht na dTeangacha. Rinneadh suirbhé a thaispeáin go raibh os cionn leath na gcomhlachtaí (58%, b'fhéidir) gan seirbhísí a sholáthar trí Ghaeilge ar a suímh Idirlín. Rinneadh an suirbhé ar chaoga suíomh a bhain le hollscoileanna, le Ranna Rialtais agus le forais stáit, agus fuarthas amach gur bhocht an seó iad maidir le haistriúcháin agus le foilseacháin. Drochscéal é a d'fhéadfadh aistritheoirí oilte a chur chun deise dóibh féin.

Ná dearmadaimis an Eoraip ach oiread: tá an Pharlaimint Eorpach chun naoi bpost nua a cheapadh d'asitritheoirí agus do theangairí Gaeilge. Is cnámh spairne fós í úsáid na Gaeilge san Aontas Eorpach, agus ní hí an Ghaeilge amháin atá i gceist: tá fiche teanga aitheanta ann agus cosnaíonn cúrsaí aistriúcháin agus teangaireachta billiún euró in aghaidh na bliana. Cosnóidh an Ghaeilge féin os cionn 677,000 euró an bhliain seo chugainn. Is furasta an costas a cháineadh, ach tá taobh eile ar an scéal: cuireann úsáid seo na teanga sa limistéar Eorpach údarás agus stádas léi nárbh fhéidir léi a bhaint amach ar aon dóigh eile agus a rachaidh i bhfeidhm go díreach agus go hindíreach ar staid na Gaeilge in Éirinn agus ar fud an domhain.

Cairt

A Charter of Rights for Irish speakers has been published in Ireland.

Ócáid chultúrtha nach follasach fós cén tábhacht ná cén bhrí a bheidh léi: b'in seoladh na Cairte Cearta Teanga ag an gCoimisinéir Seán Ó Cuirreáin i ndeireadh mhí an Mheithimh. Bhí cóisir ann – an tAire, ionadaithe ón gComhchoiste uilepháirtí Oireachtais, agus ionadaithe ó lear eagraíochtaí.

Is minic nár rug an t-oifigiúlachas seo aon ubh ab fhiú a ithe, ach tá súil le torthúlacht sa chearc anois. Ní haon dóithín é an Coimisinéir agus é i mbun a dhualgais, agus mar a deir sé féin, an teanga nach féidir a úsáid i mbun gnóthaí le heagraíochtaí stáit, is fánach a bheith á áiteamh ar dhaltaí scoile gur teanga bheo nua-aimseartha í lasmuigh de gheataí na scoile.

Ní cáipéis thur í an chairt seo ach póstaer dátheangach a chuireann in iúl na cearta agus na seirbhísí trí Ghaeilge atá ann, agus gheobhaidh an 650 eagraíocht stáit atá faoi scáth an Achta a gcóip féin. Tá súil ag an gCoimisinéir go mbeidh sí ar taispeáint go soiléir sna háiteanna sin, cé nach dócha go gcuirfidh sí mórán ag athfhoghlaim na teanga. Bhí teacht ag na fíréin uirthi sna nuachtáin Ghaeilge, mar mhisniú nó mar shólás.

Ba mhínic in imeacht na mblianta an teanga fágtha ar an imeall ag cuid mhór den státchóras, rud a d'fhág gur mhínic a bhraith daoine nach raibh de rogha acu ach a mianta agus a gcearta a fhágáil ar leataobh agus dul i muinín an Bhéarla má bhí uatha a gcuid gnó a dhéanamh go héifeachtach leis an Stát.

Admhaíonn an Coimisinéir gur mó an costas a bheidh ag baint le seirbhísí dátheangacha ná mar a bheadh le seirbhísí aonteangacha. Deir sé, áfach, nach mbeidh sa chostas breise ach céatadán fíorbheag de bhuiséad iomlán riaracháin na n-eagraíochtaí stáit, agus go gcaithfear a shocrú an sochar í an teanga nó dualgas amháin.

Tibéad eile

China's Yunnan Province is remote and beautiful, mountainous in the north and tropical in the south. Tibet is near at hand, and its culture is strong in in the north, with a famous monastery. And now the tourists are coming.

Tá an tSín plódaithe ach tá Yunnan gann i bpobal – seanlimistéar teorann in oirthear na Síne a bhfuil a lán mionphobal ann agus arbh fhada nár éirigh leis na Han dul i réim ann. Tá réimse den Yangtze le feiceáil ann, agus ritheann an Mekong tríd ó dheas i dtreo na n-ísléan brothallach. Sa deisceart tá coillte agus machairí an teochreasa, áit a bhfuil an cúige ag críochantacht leis an Téalainn, le Laos agus le Vítneam. Tá an pobal Yani le fáil san oirdheiscirt, agus a dteanga scríofa féin acu, mar atá ag na Dai, pobal Búdach atá scaipthe thar teorainn ó dheas sa Téalainn, i Laos, i Vítneam agus i mBurma. Tá Yunnan agus an Tibéad ag críochantacht le chéile thuaidh, áit a bhfuil sléibhte, coillte arda agus gleannta. Seo Limistéar Féinrialaithe Tibéadach Diqing, agus is ann atá an Naxi, pobal maitriarcach a bhfuil rian an anamachais agus an *Tao* ar a gcuid Búdachais.

Ardán ar fad is ea tuaisceart Yunnan: sléibhte fiáine faoi choillte, sléibhte eile atá sceirdiúil ar thaobh na gaoithe agus ródaidéandrain ag fás ar thaobh an fhoscaidh. Os a gcionn go léir tá Kawakarpo, an sliabh naofa, agus oighearshruth ann a chothaíonn easa agus srutháin. Déanann na haoirí buailteachas ar na sléibhte sa samhradh agus iad ina gcónaí i mbotháin gan tathag; fanann na feirmeoirí sna gleannta. Ar na mbealaí arda tá na stúpanna – na cuimhneacháin shnoite a bhaineann le Búdachas an réigiúin. Agus tá díonta órga Gunden Sumtsanling ann, mainistir mhór atá ag éirí ina sraitheanna go haer. Sa 17ú haois a tógadh é agus tá 600 manach ann; rinne an Réabhlóid Chultúrtha an-dochar di ach athosclaíodh í sa bhliain 1981.

Tá pingíní breise ina bpóca ag cuid mhaith de na Síningh anois, a bhuíochas sin ar dhul chun cinn na tíre faoi rialtas a chreideann sa chaipitleachas stiúrtha (nó sa sóisialachas maolaithe). Ní mór dóibh a gcuid airgid a chaitheamh in áit éigin agus tá tír mhór le siúl acu – tír nach bhfaca a sinsir ach an chuid is lú di. I Yunnan féin tá bóthar mór a thugann suas i gcónaí thú agus d'aghaidh ar an Tibéad, thar na coillte tiubha daire agus giúise, go sroicheann tú mám na mbratach guíodóireachta. Ar gach taobh de tá an saol mar a bhíodh sé, a déarfá, saol ciúin neamh-mhillte na sinsear, ach cheana féin tá blas eile air – gutháin phóca ag na manaigh, miasa satailíte os cionn tithe na bhfeirmeoirí.

Nuair a thagann na turasóirí tagann ina dtáinte. Cuireann siad beocht in áiteanna a bhí in ísle brí, ach tugtar fadhanna leo – an plódú, an truailliú, an gáifeachas. Mar sin féin, b'fhéidir go

mairfeadh cuid den dúchas Tibéadach níos fearr i Yunnan ná sa Tibéad féin - ní measa na turasóirí anseo ná an leatrom thall.

Teangacha dlí

An intriguing glimpse of the practical opportunities for those in Australia who are fluent in a language other than English.

Is minic ráite é ag *An Lúibín* nach maith an rud é go bhfuil claonadh chomh mór sin ag Béarlóirí óga na hAstráile chun teangacha eile a sheachaint. Thugamar faoi deara an fógra seo a leanas ar an nuachtán *The Age* (22/7/06) agus shíleamar gurbh fhiú é a chur i gcló anseo i dteanga na nGael. (Is é an chiall atá leis an 'bhfollasú' a luaitear ann fianaise a nochtadh a bhfuil baint aici le cúis dlí.) Is léir, dála an scéil, go bhfuil an comhlacht áirithe seo ag brath go mór ar thaistealaithe - daoine óga ó thíortha eile a thagann anseo le víosa sealadach oibre.

Cúntóirí ilteangacha dlí agus céimithe ilteangacha dlí chun follasú a dhéanamh

Tionscnamh mór follsaithe, obair leanúnach lanaimseartha d'oibríthe sealadacha

Tá gá againn le céimithe dlí agus le dlíodóirí a bhfuil teangacha iasachta acu. Ní mór duit a bheith ar fáil chun a bheith ag obair ó Luan go hAoine gach seachtain. Is éard a bheas ar siúl agat cáipéisí i dteanga iasachta a chódú go hoibiachtúil agus go suibíochtúil. Ba mhaith linn iarratas a fháil uait má tá céim dlí agat agus máistreacht agat ar aon cheann de na teangacha seo a leanas:

Seapáinis	Gréigis	Fionnlainnis
Fraincis	Tuircis	Ioruais
Spáinnis	Danmhairgis	Sualainnis
Ollainnis	Boisnis	Portaingéilis
Iodáilis	Seirbis & Cróitis	Polainnis

Caithfidh tú Béarla a bheith ar do thoil agat toisc go mbeidh tú ag aistriú cáipéisí i dteangacha iasachta le haghaidh athbhreithniú dlí. Chomh maith leis sin caithfidh tú a bheith i dteideal dul ag obair san Astráil. Fáilte roimh thaistealaithe.

Mura mian leat *An Lúibín* a fháil cuir teachtaireacht dá réir chun: ColinG.Ryan@ato.gov.au.

Colin Ryan